

RAPPORT OVER OPHOLD PÅ DET DANSKE INSTITUT I ATHEN JANUAR 2014

Jeg vil hermed varmt takke Bestyrelsen for Det Danske Institut i Athen for tildeling af stipendium til en måneds ophold i instituttets smukke blå gæstehus i Plaka. Jeg var endda så heldig og privilegeret at komme til at bo i luksussuiten med to værelser, meterhøje vinduer og balkon lige ud til den byzantinske Aghia Aikaterini-kirke og den tilstødende lille plads af samme navn. I januar måned har jeg således arbejdet videre med mine digte om Athen - et projekt jeg påbegyndte under mit forrige ophold på instituttet i december 2012. Mine digte om Athen er stemnings- og øjebliksbilleder, hvori jeg i digterisk form bl.a. skildrer lyset, farverne og lydene som jeg har mødt dem på mine utallige vandringer gennem byens forskellige kvarterer. Og det at vandre svarer jo i sig selv til det at skrive et digt; man begynder et sted, går videre og ender ofte et helt andet sted end oprindeligt planlagt. I de første tre uger af mit ophold var vejret nærmest forårsagtigt med sol og varme, sommerfugle og stærk lysegrøn vegetation mellem træer og buske. At bare gå og gå og ligesom høre hvordan brudstykker af nye digte bliver født inde i hovedet for senere at blive skrevet ned og folde sig ud.

Men mit skriveophold i Athen bød også på kulturelle arrangementer af forskellig art. Den 21. januar var jeg således ude på det imponerende Onassis Kulturcenter, et godt stykke ude ad den lange Syngrou-gade, for at overvære et spændende interview med den amerikanske forfatter, kritiker og oversætter Daniel Mendelsohn (f.1960), i anledning af fejringen af de 150 år for den store græske digter Konstantinos Kavafis' (1863-1933) fødsel. Mendelsohn udgav i 2009 sin oversættelse fra græsk til amerikansk af Kavafis' samlede digte i to bind. Interviewet afsluttedes med at Mendelsohn læste et af Kavafis' digte op på et ualmindeligt smukt og flydende græsk, helt uden brug af manuskript. Som gik en engel gennem den store sal.

Et andet sted, ud af mange andre, hvor Kavafis' 150 år blev fejret på behørig vis, var på Kyklademuseet i Kolonaki med en fin og velopbygget udstilling med Kavafis' digte i samspil med museets egne ting fra den flere årtusindgamle Kykladekunst. Flere af Kavafis' digte var således projiceret op på væggene i de forskellige sale med digterens egen smukke håndskrift. Og langs med gelænderet til den snoede trappe mellem stueetagen og første sal, løb der en nærmest skulpturel mobile af hvide stykker papir, hvorpå Kavafis' digte bevægede sig sirligt op og nedefter. Kavafis' digte var i det hele taget noget af det første, jeg blev præsenteret for i første del af mit universitetsstudium i Nygræsk. Skarpt prentet i min erindring står stadig den drøm, jeg havde en nat efter at have læst digtet "Ithaka". I drømmen svømmede jeg ganske enkelt hen imod øen Ithaka. Det var mit helt bestemte mål. Der var langt derhen, det husker jeg, men jeg ville frem til denne sagnomspundne ø.

Og som altid når jeg opholder mig i Athen, måtte jeg også denne gang ned i bogladen *IANOS* i Stadiou-gaden, hvor jeg en aften oplevede den internationalt kendte komponist Eleni Karaindrou (f. 1941) præsentere sin seneste CD *Medea* (Euripides), som er musik taget fra teaterforestillingen af samme navn, i det antikke teater i Epidaurus i sommeren 2011. Den karismatiske komponist sad selv ved klaveret og med sig havde hun en stor håndfuld kompetente musikere, der bl.a. spillede på lut, lyre, ney, klarinet og santouri. Gudesjuk musik, hvor jeg ganske tydeligt kunne både se og sans teaterstykket om Medea aldeles levende foran mig.

Om aftenen den 24. januar havde Athens Kommune arrangeret en lille filmforestilling til ære for den store filmmager Theo Angelopoulos (1935-2012) i anledning af de to år for hans

tragiske død. Der var blevet sat en storskærm op på Syntagma-pladsen i den ende, der vender ud mod Parlamentet, og her fremviste man så Angelopoulos' sort/hvide TV-film *Athens* fra 1983. En kærlighedserklæring til byen Athen og en film, jeg aldrig selv havde hverken set eller hørt om. Det var en lidt kold og blæsende aften, men jeg blev tålmodigt siddende dér på kanten af springvandet for at nyde de smukke billeder oppe på skærmen. Jeg har igennem årene set ikke så få af Angelopoulos' mange film og flere af dem har jeg endda set både to og tre gange. Jeg kan nævne *A Voyage to Cythera* (1984), *The Beekeeper* (1986), *Landscape in the Mist* (1988), *Ulysses' Gaze* (1995), *Eternity and a Day* (1998), - og så to af filmene i den planlagte trilogi om det moderne Grækenland; *The weeping Meadow* (2004) og *The Dust of Time* (2009). Den sidste og tredje film nåede Angelopoulos desværre aldrig at færdiggøre. Der skete nemlig det dybt tragiske, at han midt under optagelserne til sin nye film *The other Sea* blev påkørt af en motorcyklist, da han stod for at skulle krydse en trafikeret vej. En påkørsel der endte med hans alt for tidlige død. Og denne hans sidste film skulle netop handle om krisen i Grækenland. I forbindelse med Angelopoulos' film, vil jeg for øvrigt gøre opmærksom på, at det er førnævnte Eleni Karaindrou, der har skrevet musik til de fleste af hans film.

Fra et lidt andet hjørne af den græske kultur vil jeg henvise til musikformen *Rebetika*, der oprindeligt opstod i 1920'erne med de lilleasiatiske flygtninge under den befolkningsudveksling, der fandt sted mellem Grækenland og Tyrkiet. Ganske ligesom amerikanerne har deres "blues" og portugiserne deres "fado", så har grækerne deres *rebetika* eller *rebetiko*, som udgør en højere enhed af både musik, sang og dans. For blot at nævne et par af de store mestre indenfor denne musikgenre vil jeg fremhæve Vassilis Tsitsanis (1915-1984) og Markos Vamvakaris (1905- 1972), hvis sange og musik fortsat fremføres af nye generationer af kunstnere. Hovedinstrumenterne udgøres bl.a. af bouzouki, baglamas, guitar, harmonika, oud og violin. Dansene der er tilknyttet rebetikatraditionen er eksempelvis *zeibeiko*, *hasapiko* og *tsifteteli*. Grunden til at jeg nævner lige denne musik, er at jeg i mange år havde et ønske om at besøge det kendte musikspillested for netop denne musikform; *Stoa Athanaton* (De Udødeliges Søjlegang), som ligger nede i Købbyen, tæt på Omoniapladsen. Sammen med mine to søde medbeboere i gæstehuset, tog jeg en søndag eftermiddag ned på dette 40 år gamle spillested for at opleve den autentiske rebetika. Vi blev vist hen til et bord med god udsigt til scenen, bestilte lidt at spise og drikke og befandt os så ellers i et meget intenst rum af musik, sang og dans - men også i en ganske tyk røg af cigaretter. Cigarettrøgen prøvede vi at glemme, og det lykkedes nogenlunde, for de fire timers uafbrudte musik og alle de tilstedeværendes gode humør, var det hele værd.

Ved et ophold i Athen i disse år kan det ikke undgås at komme ind på den aktuelle græske krise, som nu har stået på i mere end 5 år. Hjemløse, tiggere og illegale indvandrere fylder fortsat stort i bybilledet i bestemte kvarterer. En ung mand, jeg ofte stødte ind i på min vej til og fra instituttet, var kravlet helt ned i en papkasse, så kun hovedet stak op. Foran sig havde han en lille skål til eventuelle travle forbipasserende. Der er stadig caféer, spisesteder og butikker der har måttet dreje nøglen om - og på indtil flere spisesteder stod bordene på det nærmeste tomme og skreg efter gæster. Ved mit besøg nu her i januar lagde jeg også mærke til at der var stillet færre affaldscontainere op i gadebilledet - og at man derfor måtte gå en længere omvej for at komme af med sit skrald. En stor del af renovationspersonalet var simpelthen blevet fyret. Andre ting, jeg bed mærke i er at flere af de små traditionelle kiosker er holdt op med at sælge aviser. På enkelte spisesteder opererede man endda med en krisemenu, og en kendt biograf reklamerede med at de på grund af krisen havde sat billetpriserne ned. Og i det lokale supermarked i Parthenonos-gaden fik jeg en dag udleveret en lille flyer, der bekendtgjorde at man var en gruppe borgere, der havde taget initiativ til at hjælpe omkring 30 nødstedte børnefamilier i lokalområdet i form af fødevarer. Så for

det tilfælde, at man havde basale madvarer tilovers så som ris, pasta, tomatpuré, salt, sukker og mel, kunne man møde op på en bestemt adresse og aflevere tingene til ansvarlige for projektet.

I bøgernes verden mærkes den økonomiske krise også i høj grad; således måtte den gamle hæderkronede boglade *ESTIA* i Solonos-gaden desværre lukke ned i det tidlige forår 2013. *ESTIA* har fungeret som boglade samt forlag siden 1885 og var et vigtigt samlingspunkt for forfattere og andre kulturpersonligheder. Nu næsten et år efter, sidder der stadig en lille seddel ude på døren, hvor bogladen takker alle trofaste kunder og gæster og med sorg beklager lukningen.

I kølvandet på de meget hårde økonomiske stramninger Grækenland er blevet underlagt i EU-regi igennem de seneste 4-5 år, har der løbende været adskillige voldsomme protester og sammenstød mellem politi og aktivister. En nat i februar 2012 satte aktivister ild til biografen *Attikon* i Stadiou-gaden, lige overfor bogladen *IANOS*. En smuk neoklassisk bygning fra 1870, der udbrændte totalt og nu står tilbage med sine strittende jernrør og sodsværtede mure. *Attikon* var en af de ældste biografteatre i Athen med over 100 år på bagen. I dets smukke store sal med uendelig højt til loftet og med velour, krystallysekroner, behagelige sæder og et kæmpelærred, er jeg selv kommet utallige gange igennem mere end 30 år, til både græske og udenlandske film.

Sidst i januar var der et spændende og interessant arrangement i *IANOS* med den unge tyske forfatter Daniel Kehlman (f.1975) i anledning af hans seneste roman ”F”, der netop er udkommet på græsk. Daniel Kehlman har skrevet adskillige romaner og er oversat til mere end 40 sprog. På dansk foreligger eksempelvis ”Jeg og Kaminski” fra 2003 og ”Opmålingen af Verden” fra 2005. I forlængelse af forfatterens besøg i Athen, var der i dagene op til arrangementet i *IANOS* en del interviews med ham i forskellige aviser. I avisen *I EFEMERIDA* fra den 27. januar fortalte han bl.a. at han var meget optaget af krisen i Sydeuropa, og mente at det især var de unge, der var blevet de uskyldige ofre i form af en uhyggelig stor arbejdsløshed og en fatal mangel på fremtidsudsigter. I sin nye roman ”F” beskriver han forholdet mellem tre brødre og deres far. En familiehistorie, der viser den destruktive effekt som løgn, svindel og bedrag har på en familie og et samfund. Jeg har endnu ikke selv fået læst nogle af Kehlman's romaner, men de står så absolut på min liste over bøger jeg skal have læst.

Et andet forfatterskab, der var fokus på under mit Athenophold, var den store græske forfatter Nikos Kazantzakis (1883-1957), i forbindelse med de 130 år for hans fødsel. Af den grund havde avisen *ETHNOS* over et par måneder en af forfatterens bøger med i hvert søndagstillæg, i en flot hardcoverudgave og med et fyldigt og dybtgående forord i hver bog. Det eneste jeg selv nogen sinde har fået læst af Kazantzakis er romanen ”Zorba” fra 1946, som jeg læste i en svensk oversættelse tilbage i 1975, lige inden min første rejse til Grækenland, der netop gik til Kreta. Og filmen af samme navn, instrueret af Michalis Kakojannis i 1964, har jeg set indtil flere gange. Med Anthony Quinn, Irini Papas og Alan Bates i lysende hovedroller. Men nu vil jeg så glæde mig til at gå ombord i de 5-6 bøger af Kazantzakis, som jeg slæbte med mig hjem i min kuffert.

Jeg vil kort vende tilbage til krisen, som i den grad har mærket og tynget grækernes liv og hverdag. Og noget af det som betyder meget for mange grækere, er kirken som samlingspunkt og trøst. Ofte kan man om søndagen i præstens prædiken høre ord som udholdenhed, sammenhold og hjælpsomhed. De fleste kirker er stuvende fulde. De ortodokse gudstjenester varer ikke blot en times tid, men nærmere 3 timer - og mange kirkegængere bliver til det sidste, hvor der bagefter er kirkekaffe og dermed mulighed for at udveksle et par ord med hinanden. For øvrigt er der flere kirker, der står for bespisning af folk uden penge til mad.

Ved en aftengudstjeneste, jeg var med til en af de sidste dage af mit ophold i Athen, fortalte en kvindelig kirkegænger mig, at den byzantinske korsang havde helbredende og beroligende virkning på sjæl og sind. Hun fortalte at forskere havde fundet ud af, at det var selve svingningerne i korsangens toneleje, der gik ind og påvirkede hjernen. Den byzantinske korsang skulle med andre ord fungere som en slags terapi ved f.eks. stress og depression.

Som tidligere nævnt har det at vandre igennem Athen altid betydet uendelig meget for mig - og der er hele tiden nye stier at betræde og nye steder at udforske. Eller allerede i forvejen kendte steder i nye variationer. Som f.eks. området omkring det lille torv ved Aghia Irini-kirken i Aioulou-gaden, midt i centrum, som er blevet det helt store tilløbsstykke på det seneste. Den ene café efter den anden er skudt op som svampe efter regnen, og her kan man så sidde under træerne i et livligt lydhav af glade stemmer og råb, diskussioner og musik fra caféernes højtalere.

Men som den flere årtusind gamle by som Athen er, vil jeg slutte af med en helt ny tur, jeg fandt frem til sidst i januar. Den antikke vandringssti *Peripatos*, som løber rundt om en større del af Akropolisklippen. Det nemmeste er at bevæge sig ind på Akropolisområdet via den lille indgang på hjørnet af gågaden Dionissiou Areopagitou og Thrasillou-gaden, blot 100 meter fra metrostationen Akropolis. Vel inde på området går man hen imod Dionysosteatret og går efterfølgende opefter, og drejer derefter til højre for at komme ind på selve stien. Herinde bagved hegnet ud til den anden vandringssti, som går hele vejen rundt om Akropolisklippen (og som jeg har vandret på utallige gange gennem årene), er man meget tæt på selve klippevæggen, der nærmest rejser sig lodret op i luften. På begge sider af stien er der frodigt grønt med græs og planter, og længere fremme små krogede nåletræer. En forunderlig stilhed som i en kirke. Fremme ved den nordlige klippevæg dukker der nogle store grotter op; for henholdsvis guderne Apollon, Zeus og Pan. Lidt længere ude ad stien kommer man til helligdommen for gudinden Afrodite. Denne vandringsled vil jeg glæde mig til at frekventere igen og lade fantasien bevæge sig tilbage til oldtidens Athen.

Sluttelig vil jeg takke de ansatte på Det Danske Institut for deres venlighed og positive imødekommenhed. Ligeledes vil jeg sige, at jeg synes, det er en rigtig god idé instituttet praktiserer med at lade ansatte og stipendiater gå ud og spise frokost sammen en enkelt gang. Det var aldeles hyggeligt, og desuden spændende at høre lidt om, hvad de forskellige lavede.

Med venlig hilsen

Christina Skartved, forfatter og cand.phil. i Nygræsk